

Aan het begin van dit schooljaar schreven we een artikel over hoe we bij het vak Maatschappijkunde de keuze hebben gemaakt om leerlingen zonder standaard methode, volledige vanuit de eindtermen naar het eindexamen toe te laten werken. In dit artikel een terugblik op het afgelopen jaar, een jaar waarin onder andere een aantal leerlingen al in leerjaar 3 het eindexamen heeft gemaakt!

Aanpak

In het afgelopen jaar hebben we bij het vak maatschappijkunde (eindexamenvak vmbo) besloten om te stoppen met het gebruik van een standaard methode. Reden hiervoor was dat wij de diverse beschikbare methodes onvoldoende vonden aansluiten bij het examen en onvoldoende de mogelijkheid vonden bieden om gepersonaliseerd te werken.

In plaats daarvan hebben we de syllabus omgezet naar leerlingen taal, hier Slides, YouTube video's en oefenvragen (oud-examenvragen) bij gemaakt en dit alles per onderwerp, per eindtermen op onze zelfgemaakte website gezet: www.maatschappijkunde.nl. Vervolgens hebben we aan deze website een woordenlijst, zoekmachine, handige programma's en nog wat zaken toegevoegd. Zo hebben we database gebouwd waar alle leerdoelen en bijbehorende examenstof op staat: precies dat gene wat leerlingen moeten kennen, niets meer en niets minder.

Leerlingen in leerjaar 3 én 4 hebben we vervolgens aan het begin van het jaar uitgelegd hoe leerstof landelijk tot stand komt en wat eindtermen zijn. Vervolgens hebben we in de lessen leerlingen op hun eigen manier laten werken, waarbij zij de leerstof in hun schrift verwerkte. Verwerkingen bestonden uit aantekeningen, [mindmaps](#), schema's etc. Hierin maakte leerlingen zelf een keuze, waarbij waar nodig sturing kwam vanuit de docent. Wanneer een leerling het idee had de leerstof te begrijpen kon hij of zij oefenvragen maken op [GoFormative](#) of maatschappijkunde.nl. Feedback op de de verwerking of oefenvragen kregen zij deels automatisch en deels via de docent of klasgenoten ([peerfeedback](#)). Vervolgens konden leerlingen aangeven wanneer zij de summatieve toets wilde maken. Deze toets keken zij vervolgens, met behulp van de docent, zelf na. Alhoewel het tempo verschillend kon zijn, was de volgorde van de onderwerpen (eindtermen) voor iedereen hetzelfde.

Meer informatie over onze aanloop en aanpak kun je vinden in dit artikel:

[Werken vanuit kerndoelen: gepersonaliseerd op weg naar het eindexamen](#)

Verloop jaar

Zowel leerjaar 3 als 4 zijn volledig volgens de hierboven aanpak gaan werken. Dit zijn in totaal 6 klassen (3 per leerjaar). Een deel van de leerlingen uit die klassen heeft het afgelopen jaar op eigen tempo gewerkt: zij hebben met behulp van de website de leerstof eigen gemaakt en maakten eerder - of soms later - dan een de meerderheid van de klas de summatieve toets. Een ander deel van de leerlingen (met name leerlingen die het vak lastig vonden en veel van de examenkandidaten) wilde graag vaak samen met de docent de leerstof doornemen.

Concreet hebben we de leerlingen per schoolexamen 2 - 3 momenten aangeboden waaruit ze konden kiezen. Dit is gedaan vanuit praktisch oogpunt: op deze manier konden we het tempo

bewaken en ook waren er nog onvoldoende versies om meer toetsmomenten aan te bieden.

Resultaten

Het eindexamen is goed gegaan. Gemiddeld hebben de 45 examenkandidaten een 6.6 voor het CSE Vmbo-TL gehaald, wat landelijk gezien boven gemiddeld is.

8 van de kandidaten stonden Vmbo-k ingeschreven en 1 van hen stond op Vmbo-b ingeschreven (zij deden enkele vakken dus op een lager niveau maar hebben gelukkig de mogelijkheid om een vak op een hoger niveau af te sluiten).

5 van de kandidaten hebben een gepersonaliseerd traject doorlopen:

Examen in leerjaar 3

4 leerlingen vroegen in week 2 van dit schooljaar of zij het schoolexamen van week 5 al mochten maken. Deze hebben zij erg goed gemaakt en het volgende schoolexamen volgde al een week later, wat ook weer mooie cijfers opleverde. Hierop hebben wij de CITO gegevens bekeken, nagedacht over de verplichte examenstof en het daarbij horende werktempo en hen gevraagd: willen jullie dit jaar examen doen? "JA!" was het antwoord. Vervolgens hebben deze leerlingen de leerstof gedurende jaar volledig eigen gemaakt door de leerstof te lezen, video's te kijken, mindmaps te maken en oefenvragen te maken. Waar gewenst hebben we binnen binnen - of buiten - de reguliere lessen samen dingen doorgenomen.

Het resultaat is dat deze leerlingen een 7.1, een 7.1, een 7.3 en een 8.7 voor het CSE Vmbo-tl hebben gehaald en het vak hebben afgesloten. Zij gaan de vrijgekomen uren gebruiken om aan culturele projecten, een vak voor de Havo of aan om [programmeren](#) te werken.

Examen zonder les

1 leerling wilde het vak graag volgen, maar zat in een volledige vmbo-k klas, waar het vak op onze school niet wordt aangeboden. Tegen dit enthousiasme is uiteraard ook 'ja' gezegd. Zij heeft gedurende dit schooljaar - net als de 4 hierboven omschreven leerlingen - zelfstandig aan de leerstof gewerkt en slechts enkele keren met de vakdocent gezeten, met name om een SE na te kijken te bespreken.

Het resultaat is dat deze leerling een 6.7 op het CSE Vmbo-k heeft gehaald en hiermee een extra vak op haar eindlijst heeft.

Gezien de nieuwe manier van werken en de samenstelling van de groep eindexamenkandidaten zijn we dan ook tevreden over het resultaat van dit schooljaar.

Een PTA met 3 toetsen

Op basis van het verloop van dit schooljaar gaan we voor het komende schooljaar een aantal veranderingen doorvoeren. Zo willen we leerlingen betere, meer persoonlijke [feedback geven](#), meer gepersonaliseerd laten werken en het programma steviger neerzetten.

Om betere feedback te geven zijn we allereerst bezig met het toevoegen van meer formatieve toetsen aan de website, waarbij we gebruik maken van [Google Quiz](#). Daarnaast willen we andere feedback mogelijkheden gaan aanbieden - hierover zijn we nog aan het denken.

Om leerlingen meer gepersonaliseerd te laten werken willen we de vaste volgorde van onderwerpen - en eindtermen - los laten. Voor leerlingen die behoefte hebben aan structuur willen we wel een planning blijven aanbieden die zij kunnen gebruiken.

Om het programma steviger neer te zetten, en om het programma meer flexibel te maken, brengen we het aantal summatieve toetsen (schoolexamens) terug van 12 naar 3. Deze koppelen we niet meer aan periodes of leerjaren. Het idee hierachter is dat we leerlingen na het maken van deze 3 toetsen klaar zijn voor centrale eindexamen: deze toetsen zeggen dus écht iets over het niveau, in tegenstelling tot kleine toetsen. Daarnaast bieden we de mogelijkheid om op eigen tempo te werken, omdat er niet om de paar weken een schoolexamen moet worden gemaakt.

Havo en andere vakken

Tot slot beginnen we het aanstaande jaar met het neerzetten van de Havo leerstof (maatschappijwetenschappen) volgens de hierboven omschreven methodiek. Dit met het oog op Havo leerjaar 4 wat in ontwikkeling is op onze school. Deze leerstof zal mogelijk onderdeel zijn van een zelfde soort, maar breder omgezetten website, waar ook andere vakken volgens dezelfde

methodiek hun leerstof kunnen plaatsen. Mogelijk willen we hierbij de mogelijkheid bieden om ook docenten van andere scholen er aan mee te laten werken.